

**Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Кафедра права, філософії та політології**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика організації філософських дискусій

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма підготовки магістрів спеціальності 033 «філософія»

(назва освітньої програми для обов'язкових дисциплін)

2021-2022

Програму розглянуто та схвалено на засіданні
кафедри права, філософії та політології
(назва кафедри)

Протокол № 1 від “31 ” серпня 2021 року.

Розробник: Чорний Олександр Олексійович, проф. кафедри права,
філософії та політології, доктор філос. наук.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Методика організації філософських дискусій» сформувати у студентів систему знань, умінь і навичок філософського дискурсу процесів і явищ незалежно від того, в якій галузі вони будуть працювати – в сфері гуманітарних наук, політико-адміністративних чи виробництва. Ґрунтовне пізнання ідей наукової аргументації, навчання студентів основним філософським методам аналітичних підходів до наукових дискусій. Знання методологічної та філософської теорії наукових дискусій допоможе молодим ученим легко включатися у професійну діяльність, втілювати наукові знання у практичну площину, сприятиме розвитку раціонального творчого мислення.

Основна мета курсу «Методика організації філософських дискусій» - розвинути у студентів-магістрантів, саму здатність наукового мислення, ввести їх у світ головних принципів і операцій філософського дискурсу, озброїти їх теоретичними знаннями про форми наукового мислення.

Завдання курсу: глибоке оволодіння студентами методикою філософського дискурсу, які допомагають в процесі наукового дослідження, усувати все науково-неясне, суперечливе та бездоказове. Навчитися ефективно використовувати наукові закони і операції на практиці, в процесі міркування, прийняття рішень, спілкування, суперечок, вирішення конфліктів.

Зміст дисципліни реалізується у трьох блоках – теоретичному, практичному та блоці самостійної роботи. Теоретичний блок складається з семи органічно пов'язаних тем. Практичний блок та розділ самостійної роботи включають теми, передбачені для вивчення на семінарських заняттях, підготовку рефератів та їх захист, виконання письмових контрольних робіт, індивідуальну роботу студентів над першоджерелами та іншою літературою. Крім того, надається список рекомендованої літератури, вивчення якої допоможе розширити та поглибити знання студентів з курсу «Методика організації філософських дискусій».

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
- лекції	14	8
- практичні / семінарські	10	6
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	66	76

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

Передумови для вивчення дисципліни полягають у необхідності попереднього опанування такими навчальними курсами як філософія, соціологія, політологія, всесвітня історія.

Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

- суть і особливості розвитку філософського дискурсу в сучасних умовах;
- методологію, методи ведення філософських дискусій і їх ідейно-філософське забезпечення;
- історію формування і розвитку методології філософських дискусій;
- роль філософського дискурсу у розвитку знань про природу і суспільство;
- соціально-психологічні аспекти дискусії;
- ефективність філософського дискурсу в науковій діяльності;
- філософський дискурс та його зміст;
- основні принципи філософського дискурсу;
- філософсько-дискусійні прийоми формування наукових понять;
- структуру та класифікацію методики філософських дискусій;
- зміст та загальну характеристику методів філософського дискурсу;
- сутність філософської аргументації;
- основні закономірності філософського дискурсу;
- особливості використання методики філософського дискурсу в різних професіях.

Вміти:

- орієнтуватись у методах ведення філософської дискусії;
- давати філософське тлумачення особливостей формування та розвитку методики філософського дискурсу;
- проводити філософський аналіз дискусій;
- працювати з літературними джерелами, відбирати та аналізувати наукову інформацію;
- робити певні філософські висновки та рекомендації стосовно доцільності філософського дискурсу;
- приймати практичні рішення щодо оптимального застосування набутих знань з філософського дискурсу при виконанні своїх професійних обов'язків.
- розкривати зміст основних форм дискусійного мислення;
- використовувати наукові принципи і закони для аналізу методики філософських дискусій;

Критерії оцінювання результатів навчання

В основу оцінки знань студента з курсу «Методика організації філософських дискусій» покладені такі якісні характеристики:

- широта й глибина знань в обсязі навчальної програми;

- творче опанування теоретичного змісту курсу;
- обґрунтованість і аргументованість відповідей, точність визначень;
- самостійність і конструктивізм мислення.

Рівень знань студентів під час заліку оцінюється на:

«Зараховано»

„А, 90-100 балів” виставляється за умов, які задовольняють зазначені вимоги. Студент повинен правильно відповісти на три теоретичні запитання. За своєю формою відмінна відповідь повинна бути повною та логічною, матеріал викладатися чітко.

„В, 83-89; С, 75-82 балів” виставляється за умови, коли студент дає повні правильні відповіді на три питання, при цьому допускає неповне висвітлення одного з питань, або при дачі правильних, але недостатньо повних відповідей на три питання.

„Д, 68-74; Е, 60-67 балів” виставляється за умови, коли студент дає відповідь на два питання, або недостатньо висвітлює три теоретичні питання та допускає помилки.

«Не зараховано»

„F_X, 35-59, F, 1-34 балів” виставляється в тих випадках, коли відповідь не задовольняє оціночних критеріїв або за рівнем повноти виявляється нижче вимог прийнятого мінімуму знань.

Студентам методика організації філософських дискусій допоможе упорядкувати в своєму науковому дослідженні головне та другорядне, систематизувати отримані знання, оволодіти різноманітною інформацією, з котрою вони зустрічаються в процесі навчання і на практиці. Крім цього, знання методики ведення філософського дискурсу додає впевненості у власних судженнях.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	F _x	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання результатів навчання з «Методика організації філософських дискусій» є:

- аналітичні звіти, реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Методика філософських дискусій: її предмет та методи.

Предмет методики організації філософських дискусій його дослідження, органічна єдність поняття методу та стилю сучасного наукового дискурсу, складність всіх форм науково-філософських дискусій. Наповненість поняття філософських методів в дискусії. Ключові методи ведення філософських дискусій, їх пізнання, використання на практиці та науково-філософській діяльності. Дискусійний стиль мислення, його головні ознаки.

Методологія організації філософських дискусій. Філософський дискурс як система методів впливу на оточуючих. Дискусія, методологія та філософія. Дискусійно-методологічна функція філософії: сутність, механізм і фактори реалізації.

Філософське знання як регулятивні фактори людської пізнавальної діяльності та обміну інформацією.

Тема 2. Філософське тлумачення становлення та розвитку дискусії.

Філософія починається з спілкування та обміну інформацією. Інформацію мислителі тлумачать як матеріал для аналітичного осмислення того, що необхідно людині. Тому дискусія зародилася і розвивалася в лоні філософії, а її становлення та розвиток пов'язані з геніальними мислителями і науковцями. Під дискусією філософи розуміли (і розуміють) передусім важливість різного роду інформації у гуманітарній, соціальній, адміністративній, освітній, науковій та технічній галузях.

Філософсько-дискусійна суть пізнання, знання та дослідження. Етапи становлення та розвитку філософських дискусій. Поняття, цілі і функціональність філософського дискурсу. Структурні елементи філософського дискурсу, їх характеристика. Закономірності розвитку філософського дискурсу.

Тема 3 . Методика філософського дискурсу як систему знань та сфери її впливу.

Філософська дискусія є однією з найпростіших і разом з тим досить складною формою людського спілкування. Адже спілкування як обмін філософськими поняттями несе в собі інформацію про предмет або множину предметів, вказує на їх істотні ознаки, властивості, зв'язки, відношення тощо.

Філософський дискурс як планетарне явище. Вплив філософського дискурсу на суспільство та навколишній світ. Проникнення філософсько-дискусійних методів в людське життя, в глибинні основи людської природи і суспільного обміну інформацією. Універсальність, багатогранність і глибина

впливу філософського дискурсу на сучасну людину. Органічна єдність методів філософського дискурсу, людських знань та культури і їх взаємозбагачення.

Тема 4. Основи методології філософського дискурсу.

Дискусійна методологія як філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності за допомогою мови. Поняття методології та методики наукових дискусій. Розвиток методології філософського дискурсу як однієї із сторін розвитку науки.

Теоретичне дослідження філософського дискурсу як вищий рівень мовного аналізу. Методологія теоретичних досліджень філософських дискусій. Основи методології філософського дискурсу емпіричного рівня. Методологія мовного експерименту та її застосування в філософському дискурсі. Моделювання, ідеалізація, абстракція, узагальнення, уявний експеримент та їх використання у філософському дискурсі. Сходження від абстрактного до конкретного як одна із форм філософських дискусій.

Змістовний модуль 2.

Тема 5. Конститування методології організації філософських дискусій як навчальної дисципліни.

Роль філософського дискурсу в Античному суспільстві. Раціональна націленість філософів-учителів на мовно-логічні конструкції дійсності. Філософсько-теоретичний опис ідеальної філософської дискусії. Філософське оформлення правильної методики ведення філософської дискусії. Методологія філософського дискурсу та математична логіка. Філософські методи ведення дискусій як об'єкт для наукового дослідження. Філософська критика фальсифікованого дискурсу в людському спілкуванні. Роль філософських дискусій в соціальній інженерії життя і розвитку людини і суспільства.

Тема 6. Історико-філософський розвиток методології організації філософських дискусій.

Поява методичних рекомендацій ведення філософських дискусій в Давній Індії. Розвиток філософського дискурсу в школах Давнього Китаю. Філософський дискурс в античному суспільстві як ідейне джерело для мислителів і побудови ними «правильного» людського світогляду. Методологія організації філософських дискусій в Середньовічному християнському світі. Гуманізація філософського дискурсу в працях мислителів Ренесансу та Реформації. Науково-філософський дискурс та ідеї мислителів Нового часу. Полеміка матеріалістів та ідеалістів в філософських дискусіях Новітнього часу. Впорядкування і систематизація методологій організації філософських дискусій в ХХІ ст..

Тема 7. Динаміка розвитку методики організації філософських дискусій.

Філософська суть експериментів та знань про методи організації філософських дискусій. Вироблення наукових законів і понять в методиці

організації філософських дискусій. Динаміка зв'язків наукових експериментів з методикою філософських дискусій. Філософія прагматизму та її зв'язок з людською мовою та філософським дискурсом. Роль спостереження в організації філософських дискусій. Практична користь від філософської дискусії. Філософський аналіз і характеристика динаміки використання методів організації філософських дискусій.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Філософська дискусія її предмет та методи.

1. Предмет філософського дискурсу та методологія його дослідження.
2. Філософське знання як регулятивний фактор людського спілкування.
3. Етапи становлення та розвитку науки про методи філософського дискурсу.
4. Філософсько-дискусійна суть пізнання, знання та дослідження.

Тема 2. Філософське тлумачення становлення та розвитку методики філософських дискусій.

1. Важливість філософського дискурсу у гуманітарній, соціальній, освітній та науково-технічній галузях.
2. Поняття, цілі і функціональність філософських дискусій.
3. Структурні елементи філософського дискурсу, їх характеристика.
4. Закономірності розвитку методики філософського дискурсу

Тема 3. Методика філософського дискурсу як систему знань та сфери її впливу.

1. Філософська дискусія як форма людського спілкування.
2. Спілкування як обмін філософськими поняттями
3. Філософський дискурс як планетарне явище.
4. Органічна єдність методів філософського дискурсу, людських знань та культури і їх взаємозбагачення.

Тема 4. Основи методології філософського дискурсу.

1. Дискусійна методологія як філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності за допомогою мови.
2. Поняття методології та методики наукових дискусій.
3. Розвиток методології філософського дискурсу як однієї із сторін розвитку науки.
4. Теоретичне дослідження філософського дискурсу як вищий рівень мовного аналізу.

Тема 5 Історико-філософський розвиток методології організації філософських дискусій.

1. Поява методичних рекомендацій ведення філософських дискусій в Давній Індії.

2. Розвиток філософського дискурсу в школах Давнього Китаю.
3. Філософський дискурс в античному суспільстві.
4. Методологія організації філософських дискусій в Середньовічному християнському світі.
5. Гуманізація філософського дискурсу в працях мислителів Ренесансу та Реформації.

Індивідуальні завдання

САМОСТІЙНА РОБОТА

Об'єктивні, всезагальні «наукові закони», що існують завдяки мовно-філософському обміні людей у дійсності безпосередньо пов'язані з суб'єктивністю та унікальністю людини, з її інтелектуальним проявом. Знання постійно примушує працювати особисті потенції людини, силу інтелекту та духовну наснагу. Філософський потенціал людини залежить від того чи вдається їй неупереджено, без заздальгідь відомих, в більшості випадкових, постулатів самостійно здійснювати науковий пошук, вільно осмислювати філософсько-світоглядні та наукові питання. Навчальною програмою передбачається, що значну частину матеріалу дисципліни студенти-магістранти мають оволодіти самостійно, силою власних інтелектуальних зусиль.

Мета цих методичних матеріалів і полягає в тому, аби спрямувати працю магістрантів, пробудити у них бажання самостійного осмислення найважливіших філософських питань. Мислення, аби здійснювати потрібний філософсько-дискусійний пошук, повинно бути методично підготовлене. Найбільш ефективним засобом для цього є набір відповідних філософських методик ведення дискурсу.. Відповідь на кожні вправу, тему чи запитання формується на основі вивчення відповідних розділів підручника чи посібника, першоджерел.

Формою контролю за якістю самостійного накопичення знань з методики організації філософських дискусій можуть бути реферативні праці, курсові роботи, участь студентів у роботі на семінарських заняттях. Перелічені форми вияву ефективності самостійної роботи студентів не лише поглиблюють знання з філософії та методики організації дискусії, а й стимулюють їх потяг до потрібних знань, виробляючи навички філософсько-наукового дискурсу та в цілому сприяють підвищенню загального рівня інтелектуальної, а отже й професійної підготовки магістрантів.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет філософського дискурсу та методологія його дослідження.
2. Філософське знання як регулятивний фактор людського спілкування.
3. Етапи становлення та розвитку науки про методи філософського дискурсу.
4. Філософсько-дискусійна суть пізнання, знання та дослідження.
5. Важливість філософського дискурсу у гуманітарній, соціальній, освітній та науково-технічній галузях.

6. Поняття, цілі і функціональність філософських дискусій.
7. Структурні елементи філософського дискурсу, їх характеристика.
8. Закономірності розвитку методики філософського дискурсу
9. Філософська дискусія як форма людського спілкування.
10. Спілкування як обмін філософськими поняттями
11. Філософський дискурс як планетарне явище.
12. Органічна єдність методів філософського дискурсу, людських знань та культури і їх взаємозбагачення.
13. Дискусійна методологія як філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності за допомогою мови.
14. Поняття методології та методики наукових дискусій.
15. Розвиток методології філософського дискурсу як однієї із сторін розвитку науки.
16. Теоретичне дослідження філософського дискурсу як вищий рівень мовного аналізу.
17. Поява методичних рекомендацій ведення філософських дискусій в Давній Індії.
18. Розвиток філософського дискурсу в школах Давнього Китаю.
19. Філософський дискурс в античному суспільстві.
20. Методологія організації філософських дискусій в Середньовічному християнському світі.
21. Гуманізація філософського дискурсу в працях мислителів Ренесансу та Реформації.

Рекомендовані джерела інформації

1. Амосов Н.М. Разум, человек, общество, будущее. – К., 1994.
2. Андреев В.И. Эвристика для творческого самообразования. – Казань, 1994. – 247 с.
3. Андреев И.Д. Проблема логики и методологии познания. – М., 1972.
4. Аристотель. Аналитика первая и вторая. – М., 1952.
5. Арутюнова Н.Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь/Нина Давыдовна Арутюнова. - М.: Совет. энцикл., 1990. - С. 136-137.
6. Бабушкин В.У. Феноменологическая философия науки: критический анализ. – М., 1985.
7. Баталов Э. Я. В мире утопий. – М., 1989.
8. Башляр Г. Новый рационализм. – М., 1987.
9. Бельская Е.Ю. История и философия науки. М., 2007.– 335с.
10. Бибахин В.В. Язык философии. М., 1993 / Бибахин Владимир Вениаминович. – М.: Издательская группа "Прогресс", 1993. – 186 с.
11. Бунге М. Философия физики. – М., 1975.
12. Буш Г.Я. Основы эвристики для изобретателей. – Рига., 1977. – 95 с.
13. Буш Г.Я. Стратегии эволюции. – Рига., 1986. – 64 с.
14. Васильев Н.А. Воображаемая логика. Избранные труды. – М., 1989.
15. Вассерман А.А. Инженерная эвристика. – М., 2012. – 320 с.

16. Войшвилло Е.К. Понятие как форма мышления: логико-гносеологический анализ. – М., 1989.
17. Гадамер Х.-Г. Истина и метод . Опыт философской герменевтики. – М.,1988.
18. Гегель Г.-В.-Ф. Феноменология духа. Предисловие. Антология мировой философии. Сборник философских текстов. Т.1., ч. 3. – К., 1992.
19. Гжегорчик А. Популярная логика. – М., 1979.
20. Горохов В.Г. Основы философии техники и технических наук. – М., 2007. – 335 с.
21. Гратцер У. Эврики и эйфории. Об ученых и их открытиях. – М., 2011. – 656 с.
22. Гумілевська М.Г. Історико-критичний аналіз поняття евристика. //Сучасні інформаційні технології... 2013. Вип.. 36. – С.240-248.
23. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. // Вопросы философии. – 1972.- № 7.
24. Гутнер Г.Б.Теоретический и философский дискурс/ Григорий Борисович Гутнер. - <http://www.philosophy.ru/library/diskurs/gutner.html>.
25. Демьянков В.З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века // Язык и наука конца 20 века/ Валерий Закиевич Демьянков. - М.: Институт языкознания РАН, 1995. С.239-320.
26. Жоль К.К. Вступ до сучасної логіки. – К., 1992.
27. Жоль К.К. Логика в лицах и символах. – М., 1993.
28. Зегет В. Элементарная логика. – М., 1985.
29. Ивин А.А. Искусство правильно мыслить. – М., 1990.
30. Ивин А.А. По законам логики. – М., 1983.
31. Ивин А.А. Строгий мир логики. – М., 1988.
32. Индуктивная логика и формирование научного знания. – М.,1987.
33. Ішмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки. – К.,1997.
34. Калиниченко В.В. Язык и трансценденция (По материалам доклада, прочитанного на первых чтениях, посвященных М.К.Мамардашвили)/Владимир Валентинович Калиниченко. - 2005. - Режим доступа:
http://www.portalus.ru/modules/philosophy/print.php?subaction=showfull&id=1108054120&archive=0215&start_from=&ucat=1&
35. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX ст. – М., 2000. – С. 196-236.
36. Карамишева Н.В. Евристика. –Львів, 2013. – 271 с.
37. Карамишева Н.В. Логіка. Пізнання. Евристика. –Львів, 2002. – 352 с.
38. Карамишева Н.В. Педагогічна евристика. //Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти. – Львів, 2002. Вип. 17.
39. Карнап Р. Философские основания физики. Введение в философию науки. – М., 1971.
40. Келле В.Ж. Наука как компонент социальной системы. – М., 1988.
41. Конверський А.Є. Логіка. – К.,1998.

42. Конфорович А.Г. Математичні софізми і парадокси. – К., 1983.
43. Копнин П.В. Диалектика, логика, наука. – М., 1975.
44. Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации. – К., 1874.
45. Кулюткин Ю.Н. Эвристические методы в структуре решений. – М., 1970. – 232 с.
46. Лисицына Е.В. Лингвистические особенности философского дискурса П. А. Флоренского: автореф. дис. на соиск. степени канд. филол. наук: 10.02.01/ Евгения Викторовна Лисицына. - Ставрополь, 2006. – 18 с.
47. Лук'янець В.С., Кравенко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури/ Валентин Сергійович Лук'янець, Олександр Михайлович Кравченко, Людмила Василівна Озадовська.- К.: Вид-во Благодійної організації «Центр практичної філософії» НАН України, 2000. -304 с.
48. Маковельський А.О. История логики. – М., 1967.
49. Малахов В.П. Основы формальной логики. – М., 1999.
50. Малиновська І.В. Універсалізація термінології ХХІ століття: особливості вербалізації концептів у просторі англomовного дискурсу наук про складність//Лінгвістика ХХІ століття:нові дослідження і перспективи/НАН України. Центр наук.досліджень і викладання іноземних мов/Ірина Віталіївна Малиновська. - К.: Логос, 2007, с. 189-198.
51. Мамардашвили М.К. Введение в философию// Необходимость себя./ Мераб Константинович Мамардашвили. - М.: "Лабиринт", 1996, с.71-154.
52. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию / Мераб Константинович Мамардашвили. - М.: "Прогресс", 1992. - 367 с.
53. Мельников В.Н. Логические задачи. – К., 1989.
54. МФС/Могилянський історико-філософський семінар: «Історикофілософське знання в Україні: стан і перспективи». – 2003 р. – Режим доступу: <http://www.philosophy.ua/ua/lib/regular/ukma/?doc:int=185>.
55. Никитин Е.П. Объяснение – функция науки. – М., 1970.
56. Попов П.С., Стяжкин Н.И. Развитие логических идей в эпоху Возрождения. – М., 1983.
57. Попов П.С., Стяжкин Н.И. Развитие логических идей от античности до эпохи Возрождения. – М., 1974.
58. Попович М.В. Очерки развития логических идей в культурно-историческом аспекте. – К., 1979.
59. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
60. Пospelов Д.А. Эвристическое программирование и эвристика как наука. //Вопросы философии. 1967. №7, - С.45-56.
61. Причепій Є. М., Черній А. М., Гвоздецький В. Д., Чекаль Л. А. Філософія/ Є . М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький, Л.А.Чекаль.- К.: "Академія", 2001.- 576 с.
62. Пушкин В.Н. Эвристика – наука о творческом мышлении. – М., - 1967. – 272 с.

63. Радугин А.А., Радугина О.А. Философия науки: общие проблемы. – М., 2006. – 320 с.
64. Сачков Ю.В. Эволюция стиля мышления в естествознании. // Вопросы философии. – 1968. - №4.
65. Середа В.Ю. Вчись мислити логічно. – К., 1989.
66. Сичивица О. М. Методы и формы научного познания. – М., 1972.
67. Сичивица О.М. Сложные формы интеграции науки. – М., 1983.
68. Сичивица. О.М. Факторы научного прогресса. – М., 1974.
69. Скафа Е.И. Эвристическое обучение математике. – Донецк., 2004. – 439 с.
70. Современная философия науки. – М., 1996. – С. 376-392.
71. Соколов В.Н. Педагогическая эвристика. – М., 1995. – 204 с.
72. Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
73. Стяжкин Н.И. Становление идей математической логики. – М., 1964.
74. Тарасов Ю.Н. Философия науки: общие проблемы. Воронеж, 2007. - 212 с.
75. Филатов Д.И. Общая методология. – Саратов, 2014.
76. Философия и методология науки. - М., 1994. – Ч.1.
77. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. – М., 2003. – 416 с.